

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ:
การยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 44/1

พลีษฐ์ อันทรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา ภัคดีคง

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ: การยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

พลิชฐ์ อันทรินทร์*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา ภักดีคง**

เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น แน่แน่นอนว่าต้องมีผู้กระทำความผิดและที่ขาดไม่ได้ก็คือ ผู้เสียหาย ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เว้นแต่คดีความผิดบางฐานความผิดเป็น ความผิดต่อรัฐ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 หรือพระราชบัญญัติเกี่ยวกับอาวุธปืน เป็นต้น ความผิดเหล่านี้รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย แต่ก็มีข้อยกเว้นหากราษฎรได้รับความเสียหายโดยตรงก็อาจเป็นผู้เสียหายได้ เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งปกติจะเป็นความผิดต่อรัฐ แต่หากข้อความเท็จนั้น ทำให้ราษฎรได้รับความเสียหายด้วย ราษฎรก็เป็นผู้เสียหายได้เช่นเดียวกัน

และเมื่อได้กระทำความผิดเกิดขึ้น การกระทำนั้นย่อมเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายอยู่ในตัว เว้นแต่การกระทำบางเรื่องซึ่งกฎหมายอาญาบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เป็น ความผิด เช่น การกระทำความผิดโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้กระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ที่เรียกว่า ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งค่าสินไหมทดแทนก็ประกอบไปด้วยหลายอย่าง เช่น ค่าปลงศพ ในกรณีทำให้เขาถึงแก่ความตาย หรือค่ารักษาพยาบาล หรือค่าขาดรายได้ในระหว่างรักษาร่างกาย ในกรณีได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือค่าขาดแรงงานในกรณีผู้ถูกกระทำละเมิดตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องกระทำการงานให้แก่บุคคลที่ต้องทำการงานให้ หรือค่าเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินในกรณีทำให้เขาต้องทนทุกข์ทรมาน จากการกระทำละเมิด ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443, 444, 445 หรือ 446 กำหนดไว้

* อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด; น.บ., น.บ.ท. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

** อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัย-เชียงใหม่, LL.M. in Business Law International Programme, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, LL.D. Institute of International Studies, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งได้แก่ ฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสัดกรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิด เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่ง เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2548 จึงได้มีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 โดยเพิ่มมาตรา 44/1 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกายจิตใจหรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว “ผู้เสียหาย”¹ ที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยตามกันมาโดยตลอดว่า ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49284/2555, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1758/2555, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10908/2556, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6300/2558 ฯลฯ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4928/2555 เมื่อจำเลยที่ 1 กับโจทก์ร่วมมีสาเหตุกันมาก่อนแล้วจำเลยที่ 1 เป็นฝ่ายลงมือชกต่อยโจทก์ร่วมโดยผ่านช่องกระจกรถก่อน โจทก์ร่วมย่อมต้องตอบโต้การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงเชื่อว่าโจทก์ร่วมใช้ประตูลูกกระแทกจำเลยที่ 1 และออกจากรถไปชกต่อยกับจำเลยที่ 1 ดังที่จำเลยที่ 1 เบิกความ พฤติการณ์ของโจทก์ร่วมดังวินิจฉัยข้างต้นฟังได้ว่าโจทก์ร่วมสมครใจ

¹“ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า 1. ต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น 2. บุคคลนั้นต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดและ 3. บุคคลนั้นต้องไม่มีส่วนในการก่อให้เกิดความผิดขึ้น กล่าวคือต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย”.

ทะเลาะวิวาทกับจำเลยที่ 1 โจทก์ร่วมจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยและไม่มีสิทธิยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1758/2555 ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ตายสมัครใจทะเลาะวิวาทกับจำเลย นางสาว จ. จึงไม่ใช่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้

แต่อย่างใดก็ตามหลักกฎหมายในคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยในปี พ.ศ.2560 ที่ผ่านมามีคำพิพากษาศาลฎีกาของที่ประชุมใหญ่ ที่ 5400/2560 กับหลักคำพิพากษาที่วินิจฉัยเดินตามกันมาตลอดที่ตัดสินว่าผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย โดยคำพิพากษาดังกล่าวยังไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่แต่อย่างใด ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาของที่ประชุมใหญ่นี้ต่างข้างต้น วินิจฉัยว่า “เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์จะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางแพ่งได้รับความสะดวกรวดเร็วในการได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเป็นอีกคดีหนึ่ง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะได้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน โดยให้ผู้ได้รับความเสียหายยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาดังที่ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ความว่า เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย ต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่ง เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอันด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าว เพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ดังนี้ แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีคำอธิบายคำว่าผู้เสียหายไว้ในมาตรา 2 (4) ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6” แต่ข้อความตามมาตรา

44/1 ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ย่อมมีความหมายในตัวว่า หมายถึง ผู้ที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน จึงมีความหมายที่แตกต่างชัดกับความหมายของผู้เสียหายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 (4) การตีความคำว่าผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 จึงไม่ต้องถือตามความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 2 (4) ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 ที่บัญญัติว่า “ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้วให้ถือตามความหมายดังได้อธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวบทจะขัดกับคำอธิบายนั้น” ดังนั้นการพิจารณาว่าผู้ใดจะมีสิทธิยื่นคำร้องต้องพิจารณาจากสิทธิในทางแพ่ง ไม่ใช่กรณีที่จะนำความหมายของคำว่า ผู้เสียหายในทางอาญา เช่น เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) มาใช้บังคับ แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายในทางนิตินัยในคดีอาญาก็ตาม แต่ก็เป็นผู้เสียหายในทางแพ่ง จึงสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งมาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้ ส่วนการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ให้พิจารณาว่าฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนทำให้เกิดความเสียหายขึ้นมากน้อยเพียงใดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223

ดังนั้นต่อจากนี้ไป การยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าว เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ หากแต่ได้รับความเสียหายในทางแพ่ง ก็สามารถยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนได้ตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น